

*Prof. Sh.Q. Qurbonov,
o'qituvchi N.F.Qiyomova,
o'qituvchi N.R.Hamzayeva.
Qarshi Davlat Universiteti*

DORIVOR FITOPREPARATLARNING ORGANIZMDAGI AHAMIYATI

Talaba: Norxo'jayeva Muxayyo Bahodir qizi

Annotatsiya: Ma'lumki, qadim davrlardan buyon turli kasalliklarni davolashda dorivor o'simliklar muhim rol o'ynaydi va ularni ilgari surish va ulardan foydalanish barcha mavjud profilaktika strategiyalariga mos keladi. Dorivor o'tlar yoki o'simliklar terapevtik yoki davolovchi vositalarning muhim potentsial manbai hisoblanadi. Ushbu maqola o'simliklarning dorivor qo'llanilishi haqidagi bilimlarga va xalq salomatligi uchun muhim bo'lgan kasalliklarga qarshi dorivor o'simliklarning o'rnini, hissasi va foydasiga qaratilgan. Shu bilan birga, fitopreparatlarning oshqozon ichak hazm fermentlariga ta'siri haqida fikr yuritilgan.

Kalit so'zlar: *Kasallik, Dorivor o'simliklar; hazm trakti, ferment, fitopreparat*

Annotation. It is known that since ancient times, medicinal plants have played an important role in the treatment of various diseases, and their promotion and use are consistent with all existing prevention strategies. Medicinal herbs or plants are an important potential source of therapeutic or curative agents. This article focuses on the knowledge about the medicinal use of plants and the role, contribution and benefits of medicinal plants against diseases that are important for public health. In addition, the effect of phytopreparations on gastrointestinal digestive enzymes has been discussed

Keywords: Disease, Medicinal Plants; digestive tract, enzyme, phytopreparation

Аннотация. Известно, что с древних времен лекарственные растения играли важную роль в лечении различных заболеваний, и их популяризация и использование соответствуют всем существующим стратегиям профилактики. Лекарственные травы или растения являются важным потенциальным источником терапевтических или лечебных средств. В этой статье основное внимание уделяется знаниям о лекарственном использовании растений, а также о роли, вкладе и преимуществах лекарственных растений в борьбе с болезнями, которые важны для общественного здравоохранения. Кроме того, обсуждается влияние фитопрепаратов на пищеварительные ферменты желудочно-кишечного тракта.

Ключевые слова: болезни, лекарственные растения; пищеварительный тракт, фермент, фитопрепарат

Kirish.

Dorivor o'simliklardan foydalanish butun dunyoda sog'liqni saqlash tizimida yetakchi o'rinni egalladi. Hozirgi kunda kasalliklarni davolashda dorivor o'simliklardan qilingan tadqiqotlar natijasi va ulardan foydalanish ortib bormoqda. Dorivor o'simliklarda tabiiy birikmalar mavjudligi tufayli shifobaxsh xususiyatlarga ega hisoblanadi. Dorivor o'simliklar inson kasalliklarini davolashda foydalidir va fitokimyoviy tarkibiy qismlar mavjudligi sababli shifo berishda muhim rol o'ynaydi. Foydali va fitokimyoviy dorivor o'simliklarimizdan biri Ferula bo'lib, u tinchlantiruvchi vosita sifatida ishlatilgan. Shuningdek, u qonni suyultiradi va qon bosimini pasaytiradi. U Hindistonda oziq -ovqat mahsulotlarida va hind tibbiyotida dori sifatida keng qo'llaniladi (Nargiza R. Hamzaeva, 2021). Ferula mahalliy dorilar orasida qadim zamonlardan buyon hurmatga sazovor bo'lgan. Uning tibbiy ahamiyatga ega bo'lgan yana boshqa birikmalari ham klinik tadqiqotlar natijasida o'rganildi. Kavrak tarkibiga efir moylarini ham kirishini hisobga olinsa, bunday kuchli hidli birikmalarning asosini oltingugurt tashkil qiladi. Undagi yog'lar tarkibida fitokimyoviy moddalar asosan pinen, kadenin va vanilin mavjud bo'lib, qatroni esa umbelliferon, asaresinotannol,

foetidin, kamolonol va ferul kislotasi kabi fitobirikmalarni o'z ichiga oladi (Nargiza R. Hamzaeva, 2021). Bundan tashqari kavrak, uglevodlarni o'z ichiga olgan ba'zi ovqatlarni hazm qilishga yordam beradi, shuningdek qondagi shakar miqdorini me'yorda saqlaydi, nafas olishda kuchli stimulyator sanalib, balg'am ko'chiruvchi vositasifatida, nafas siqishini bartaraf etadi. Kavrak tarkibidagi uchuvchan yog'lar o'pka orqali tashqariga chiqariladi, shuning uchun xalq tabobatida astma, ko'k yo'tal, bronxit va o'pka bilan bog'liq boshqa muammolarni davolash uchun qo'llaniladi (Omid Safari 1, 2019). Hatto sanoatda atir –upaning xushbo'y tarkibiy qismi sifatida ham ishlatiladi.

Ferulaning dorivorlik xususiyatlari.

Ferula juda samarali dorivor o'simlik bo'lib, u asosan oshqozon-ichak tizimida ishlaydi, oshqozon-ichak traktini tozalaydi va kuchaytiradi . Saqich qatroni tarkibida uchuvchan yog 'i bor bo'lib, u sarimsoq kabi doimiy hidga ega. Ushbu qatrandan tayyorlangan fitopreparatlar nafas yo'llarining yallig'lanishi uchun foydalidir. Ba'zi tadqiqotlarda kavrakning ko'pgina turlaridan foydali yurak -qon tomir ta'siriga ega bo'lgan ba'zi fitokimyoviy moddalarni ajratib olishganini ko'rishimiz mumkin. Biz “Vestar” zotli oq kalamushlarda in vitro usulida ferula va boshqa bir necha o'simliklarning hazm organlariga tasirini o'rganib chiqdik, o'rganilgan tadqiqotimiz natijalariga ko'ra, kavrakning gidro-alkogolli ekstrakti nazorat guruhlariga nisbatan tajribadagi hayvonlarda fermentlar (jumladan *a*-amilazaning) faolligi sezilarli darajada oshishiga olib keldi. Bu esa o'z o'zidan ma'lumki, kavrak ekstrakti oshqozon-ichakda hazm fermentlari ishlab chiqarishning ham sezilarli faollashuviga olib keladi. Biroq, haddan tashqari ko'p iste'mol qilish ko'ngil aynishi, qusish, diareya va siydik chiqarish paytida noqulaylik kabi salbiy ta'sirga olib kelishi mumkin. Ba'zan ushbu o'simlik preparatlarini qabul qilish xavfsiz ko'rinsada, ularni homilador va emizikli onalar va bolalar qabul qilmasligi tavsiya etiladi (Buranova G, 2021). Bolalar tomonidan qabul qilinganida, aks ta'sir ko'rsatib, hayot uchun xavfli qon kasalliklariga olib kelishi mumkin. Kavrak ekstraktining minimal me'yori (10 mg / 100 mg) sezilarli ta'sir ko'rsatadi, jumladan, yo'g'on ichak kanserogenezigga qarshi kimyohimoyaviy

vositachisifatida ham xizmat qiladi. Preparatlarni yuqori miqdorda qabul qilganda, yoki ziravor sifatida me'yordan ortiq iste'mol qilganda labning shishishi, yuzdagi shish ajinlari, meteorizm, diareya, bosh og'rig'i, konvulsiyalar va qonning buzilishiga olib kelishi mumkin. An'anaviy ko'rsatmalar va so'nggi tadqiqotlar kavrakni asab tizimining ishiga, ayniqsa, neyrohimoyaviy va nevrologik stimulyatorlik ta'sirga ega ekanligini ham yaqqol ifodalaydi (Hamzayeva N, 2021).

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, Kavrak dorivor o'simliklar qatoriga kiritilgan bo'lib, undan tibbiyotda ko'plab irsiy bo'lmagan kasalliklarni, qon tomir, nafas olish, ovqat hazm qilish tizimidagi muammolarni oldini oluvchi va davolovchi fitopreparat sifatida foydalaniladi. Ushbu jihatlarni hisobga olgan holda, uni kundalik ovqatlanish ratsionida yetarli miqdorda va belgilangan me'yordan ortiq bo'lmagan holda iste'mol qilish tavsiya etiladi. Bundan tashqari, ovqatlanish rejimiga to'g'ri rioya qilishva me'yorida ovqatlanish maqsadga muvofiq bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Buranova G, H. N. (2021). INTERNATIONAL JOURNAL ON ORANGETECHNOLOGIES. The Role of Vitamins in Health of Pregnancy Women.
2. Hamzayeva N, D. K. (2021). IMPORTANCE OF DIETARY FIBERS IN HEALTH. European Journal of Research Development and Sustainability,.
3. Nargiza R. Hamzaeva, N. K. (2021). Dietary Asafoetida (Ferula Asafetida). INTERNATIONAL JOURNAL OF HUMAN COMPUTING STUDIES.
4. Omid Safari 1, M. S. (2019). Dietary administration of ferula (Ferula asafoetida) powder as a feed additive in diet of koi carp, *Cyprinus carpio* koi: effects on hemato-immunological parameters, mucosal antibacterial activity, digestive enzymes, and growth performance. *Fish Physiol Biochem*.